

Бий-Хем районунун тараажылары рапорттаан

БҮГҮ ЧУРТТАРЫНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, МАТТЫҢЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕДИНИНҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРААЙ КОМИТЕТТЕРИНИН, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРААЙ СОВЕТТЕРИНИН ОРГАНЫ

№ 184 (4154) | 1958 ч. сентябрь 16, вторник | Өртээ 20 коп.

СЭКП-нің Бий-Хем райкомунга Район Советиниң куускомунга

Тараа белеткелдеринин күрүне планын сентябрьдын 14-те куусеткен-биле эр, херэежен-колхозчуларга, СТС-тин механикторларына, көдээ ажил-агыйнын тускай эртемнигеринге, партия, совет, комсомол ажыдакчыларына, Бий-Хем районун бүгү ажылчы чоннарына партияның область комитеди болгаш облкүүском байыр чедирип тур.

Бий-Хем районун ажил-ишчилери пландан ажыр күрүнеге улам хей тарааны садары, 1959 чылдын чакы тарылгазынга эки шинарлыг урезинерни урары, мал кыштагладышыккынынга үлгерилг белеткенир болгаш СЭКП-нің XXI съездинин телептиги уткуур дээш бүгү хемчеглерни алыр дээрзинге партиянын область комитеди болгаш облкүүском быжык-биле идея-деп тур.

СЭКП-НИҢ ТЫВА ОБКОМУ.

ОБЛАСТ СОВЕДИНИН КУУСКОМУ.

ШАҢ—ДУЖУТ АЖААП АЛЫШКЫНЫНЫҢ ЧУГУЛА УЧАСТОГУ

Дужутту дүрген болгаш чидирг чокка ажаап ап, күрүнеге ийн миллион пудтан эвээш эвес тарааны килер дугайында областың тараажыларының аалдарың сорулганы дужуттун шедеринде, шаңарта болгаш тараа сөөртүлгезинде белик организастыг ажил шийтирлээр ужураут.

Бо демселдин эң чугула үчүстөктөрүнүн бирөөн шаң болур. Ам шаңга ажил болза, хүн-дүн дургузунда болгаш улам өзи турар темпир-биле чоруттунар ужураут. Соруга болза, шедерден көп турар тараалары оң-дө хүде арыглааш, күрүнең болгаш ажил-агыйларның боттарының шыгжамырларына кирген турары болур.

Күрүнеге тараа салдып дужаар планын камчыкты муруй күүсеткен Бий-Хем районун колхозтарының улуз тилелгеон ажаап алышкынынын бүгү ажилдарын, оң иштинде шаңарта ажилды тода эки организастаанында, бастырылган тараалары ажиллап кыларын механизастаанында чедип алынганы. Илаңгыра мында Ленин аттыг колхозтун шаңында тарааны арыглаар, кургакдыр, чүдүрер ажилдарының механизастаанын кижилерин күш-ажылы дыкка чигедиң, ажилдын бүгү чорудулганын дүргедип турар.

Бо үеде күрүнеге тараа салдып дужаар планын күүсеткен, пландан ажыр чүс-чүс тонна тараалары килерип турар мурун ажил ажилдарының өөрүңгү чедипшилерни ана таварыга эвес. Чыжа, Барыны-Кемчикте «Барык» совхоз, Таңдыла «Найраа» болгаш Сталин аттыг, Улуз-Хемде «Чодураа» колхозтар тарааларың кезилдеин, бастырылганын белик текибиле чорутушаан, шаңарта тарааны арыглаашкыны, кургакдышыны, чүдүрүлгени, ий-бээр сайгарылыгы кезинде-даа саадаанын чок эки организастаанынар. Оң ажил-биле олар ам пландан ажыр тараа салдып дужаар күдээ-гелерин болгаш дужут ажаап алышкыны доозарыны бүүрүдүнде турар турарлар.

Бо үеде Барыны-Кемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хал, Чөөн-Хемчик болгаш чамдык өскө-даа райондарың дужут ажаап алышкынында болгаш күрүнеге тараа белеткелдинге хождоашкыны бад ана таварыга эвес. Оларды комбайнар, лафеттиг жаткалар белде бүдүрүчүлүг ажиллаштырмай турарында ангыда, шаңарта ажил багай организастаанында. Илаңгыра Барыны-Кемчик районун колхозтарында чамдык-даа механизастаатылган шаң чок. Оң туржук бөдүн шаңарың доозарың ажерин, сайрайларың кырын дугааларың бо хүнерге чедир колхозтар чакып келгенер. «Ленин оруу» колхозтун (дарганы эш Сендажа) шаңарында тараа урарга кезилг склад болди чок. Бай-Тайганың «Тилелге» колхозтун төвүндө шаңы алгылар эштинде, ам каш-ла машина ишти тараа урарга шык алы берген болгаш мыда сарай белди чок. Склад өргөлкенин эш Херел «Бо тарааны колхоз эки ажаап алырын билбес мен» деп бергөдөшкенине таварыны-

канын минтип чугаалаан. Шаңда тарааны чакы суу шуут шыгыдып калган. Колхозтун өске шаңында азы шигинген, тараа арыглаар чашинаалары ам-даа септелген үмөөн.

Чаа-Хал районун колхозтарының шаңарында ажил көңүгү багай организастаанын, тараага улуз чидиргени болдуруп турар. «Тилелге», «Найраа» колхозтарының шаңарында хей тараалар өл-чакыла шыгып, аададан көгерип үйн келгенер. «Тилелге» колхозтун суурунда төп шаңың салаанында болгаш «Бурунгаар» колхозтун шаңарының складтарында аил чыгы тараалар арты ам-даа чытпышаан, а шаңарта арылааттыган тараалар ажил кезлерде урелин чыдыра, ол колхозтарың даргалары эштер Бава-Сарыг, Тайгыранза олар амга чедир хемчег албайн турарлар.

Устүндө амы үген болгаш өскө даа чамдык райондарың колхозтарының шаңарында тараа арыглаар, кургакдыр машиналарың анаа турурунун, тарааларың урелин турарын бүүрүгү кем-бүүрүлүг чорудеп саваза чогуур. Колхозтарың, совхозтарың шаңарында күженишканың ажилды хүдүгө-даа, дүдө-даа бир дөмй организастаанының шийтирлелг хемчөөн алыр херек.

Бастырылган тарааларың саада чокка ажиллап кыларыңа чедир кижилер күжүн шаң бүрүзүңге тазырыштыр тургузары, тарааны арыглаар, кургакдыр болгаш чүдүрер машиналарың шаңарта тогу бүжүбиле арыглаарың—ажылды темпирин дүргедериниң, чидиргени болдурууларың, тарааның бөгү-үзүн чигедиргени чугула чүгү болур. Колхоз даргалы, бригадир, шаң өргөлкени, моторист болгаш шаң ажилдакчымын бүрүгү шаңга ажилды чамдык минута-даа соксатпас дөш демселжир ужураут.

Комбайн агрегаттарының бастырылган тарааларың шаңарга, а шаңарта ажиллаштырган тарааларың тараа хүдөөн алыр херекте сөөртүрүгү бичин-даа саадагыс херек. Чаа-Хал районун Ленин аттыг колхозтун Улуз-Ховуда шаңыңа чамдык колхозчулар хонмай, өртен орайтан келеринде ажил саада, оваланган тараалар урелин, тараа сөөртүрү машиналар анаа турар бээр турганы ишкеш чоруту болдурубас.

Соруга чүдү дие, бастырылган тарааны шаңга бир-даа хонукта анаа чыгырбас дөш демселжир болур. Манда автотранспортту болгаш айт транспортуң чай-чаклар чок ажилдарың, чолчаачыларың, айт биле тараа сөөртүрүлгенин ажилды тода организастаары эң чугула.

Колхозтарың болгаш совхозтарының шаңарында хей кижилер ажиллап турар, оларын арамында хоорай, суурлардан барганар эвээш эвес. Оларың белик бүдүрүчүлүг ажилдарыңа өргөжөк чугула бөдүлдүлүгү тургузар, эки чемеңгегени болгаш дыштаналганы организаастаар дугайында сагыш саалары чугула.

Тараа дээш демселчилер

М. Бюрбю—Ленин аттыг колхозтун комбайнера. Дужут ажаап алышкынының үелнде ажил нормамын үргүчү ажыр күүседип келген.

А. Савинин—СЭКП-нің Бий-Хем райкомунун бирги секретары.

Х. Дамдын-оол—көзө ажилды техникумунун 4-ку курсунун студентин. Бий-Хем районун Ленин аттыг колхозуна дужут ажаап алышкынында ажиллап турар.

Бий-Хем районун эр-херэежен колхозчулары, совхозтун болгаш СТС-тин ажилчы албан-хажакчыларың күжү мурунуга бирги чергең чугула соругаң болур күрүнеге тараа садар планың онаалганы сентябрь 14-те 107 хуу кыдыр күүсеткен. Күрүнең тараа белеткелер пунктларында 380 муң амык пуд эки шынарың тараа хүдөөн алынганы. Октябрьның Социалисттик Улуз революцияның 41 чыл байырагында аалдар болдуруп бүгү улузтун социалисттик чарыкыга киринишкан СЭКП-нің ам болур XXI съездинде уткуштур белик келүрүлүшүңгүңүң чорудык хаймыгын үгенге районун ажилчы чоннары чүртка далган-тарааның улам быжыг кургакдырың тургузар херекке ботталдып улуз хуузуң килриштирип, пландан дашпаар 200 муң амык пуд тарааны күрүнеге саларын хүдөөн-генер. Ажил-агыйларың иштиги херекчелеринге ажиллаар чогуур хемчөөдиг тараа курлавырлары бар—белеткелдинге. Келер чылдың тарылгазына урелин фонтузү четке урулган, магадыла болгаш мал чеминге фондулар, ол ишкеш колхозчуларың күш-хүнериниң ажилды үлөжир тарааны тусайлаттыган.

Тараа бүдүрер талазы-биле районун бо белик көрүдү болза, Коммунисттик партияны болгаш Совет чакыткың кезе ажил-агыйны келдүрер хемчеглер дугайында ап чорудуп турар, хемчеглеринге хей-эйт кирген ажилчы чонун белик көдүрүшүңүңүң түнеленде чедип алынганы. Бистид районун колхозтары МТС-тин техниказын улуз сонуурга-биле хүдөөн алган. Чакы хову ажилың баштайгы хүнел-

Дужут ажаап алышкыныга болгаш тараа белеткелдеринге белик көрүдүлгени чедип алганы дээш СЭКП Бий-Хем райкомунун болгаш райкүүскомуң кирип келгенги бүүрүгү моон алаанда ажил-агыйларың база мурун ажилчыларын областың Хүндүдөл Самыразы кириген.

Ленин аттыг колхоз (даргасы эш Мучаев, партия организастаанының секретары эш Береговой, агроном эш Кунаев) сентябрьның 10-га чедир тараа белеткелдеринин планын 180 хуу күүсеткен болгаш күрүнеге тараа садарын 20 муң центнер чедирин хүдөөн.

«Искра» колхоз (даргасы эш Дежнев, партия организастаанының секретары эш Полюков, агроном эш Титов, трактор хову ажилының бригаданың бригадир эш Нефедов) сентябрьның 10-га чедир тараа белеткелдеринин планын 132 хуу күүсеткен болгаш күрүнеге негизде 20 муң центнер тарааны садарын хүдөөн.

«Тилелге» колхоз (даргасы эш Кононенко, партия организастаанының секретары эш Монге, агроном эш Горбенко трактор-хову ажилының бригаданың бригадир эш Плотников) сентябрьның 10-га чедир тараа белеткелдеринин планын 101 хуу күүсеткен болгаш күрүнеге негизде 4250 центнер тарааны садарын хүдөөн.

И. Тетюев—«Искра» колхозтун лафетчи. Доктаатылган онаалданы 180 хуу күүседип турар.

Аңгылап ажаап алышкын улуз ажыктыг болган

Колхозчу ажил-ишчилериң кыдымактай күженишканың түнеленде бистид колхозтун шедеринде чагай дужут үген. Ол дужутту чогуур өйдө чидирг чокка ажаап алыр дөш демсел колхозчу тараажыларың кичөөнгейин төвүңе салдыган.

Дужут ажаап алышкыныга белеткелди чогуур өйдө чоруткан. Ажил планын колхозтун баштаар чери башлааш, оңу колхозчуларга, колхозчу механизаторларга тодартай даалгавыр-биле чедирген турган. Ол чорук дужут ажаап алышкыны организастыг чорударыга идиг болган.

Чагай дужутту дүрген болгаш чидирг чокка ажаап алырын кол арганың—аңгылап ажаап алышкыны бо чымын калба-биле аңгылап бис. Сентябрь 12-ге чедир келгенен 1760 гектардан 1145 гектар азы 70 хуузу аңгылап ажаап алыр арга-биле чоруттыган. 9 комбайнарың 7-ин аңгылап ажаап алышкыныга ажиллаар амык өдө дөшөң бис.

Аңгылап ажаап алышкын биске чүңү бергенга? Бирде, комбайн-биле шуут ажааган тарааны ийн ууза кургакдыр, а аңгылап ажаап алган тарааны чамгыс-ла калат үр эвес кургактап дужаап турар, калч хүнерге ажааган тарааны чүткө арыглааш, дужаап турар бис. Ийне, аңгылап кескен тараа тавычата чыткыш чедир быжар, иччангаш тарааның бок боол үсери эвөөш, тарааның шынары эки болуп турар.

Аңгылап ажаап алышкын күрүнеге тараа садар планын шылымын күүседиринге улуз дуалыг болган. Бистид колхоз тараа садарының планын сентябрь 10-ла 132,5 хуу күүсеткен. Колхозчу ажил-ишчилер ам күрүнеге пландан дашпаар 1260 тонна тарааны садар

деп алган хүдөөлгезин аалдарың-биле күүседир дөш демселжип турар.

Бо чымын колхозтун ажилың бир онзагай чүл болза, колхоз бодунуң техниказы-биле дужут ажаап алышкыны чорудуп турары болур. Техника МТС-ке турда, машиналары ажилдың негетиниң келгени-биле ий-бээр сайгарар арга чок турган. А техника колхозтун бодунуң болганда, машиналары ий-бээр сайгарарга, ажилды өздөк организастаарыңа дыкка тараачылыг болуп турар.

Колхоз бодунуң техниказы-биле комплекслиг бригаданы (трактор-хову бригаданы) тургускан. Ол бригаданы М. Нефедов эки башкары турар.

Дужут ажаап алышкынында мурун ажилчыларын хүдөөн калбарып турар. Лафетчи И. Тетюев, өдө дөшөң комбайнера Ф. Сугаралов, И. Бочарев, лафеттиг жаткала И. Кузнецов, боду чорутуу комбайнда А. Морозов болгаш өйдө-даа өскөлер ажил норманы 120—180 хуу күүседип турарлар. Ол ишкеш шедерлерден эштер Шешухин, Шешухина, Кузнецов болгаш өйдө-даа өскөлер колхозка эки дуалап турарлар.

Бистид ажилчымыс ам-даа хей: 700 гектарың тарааны ажаар, бүгү фондуларың—чемини, мал чемини, урезиниң, страхованың фондуларың долдуур урар болгаш ногааларың чогуур өйдө чидирг чокка ажаап алыр соруга бистид мурунуга туруп турар.

Дужут ажаап алышкыны чедиргениң доозар болгаш пландан дашпаар тараа садар деп хүдөөлгезин аалдарың-биле күүседир дөш күженишканын улам-ла дыдыдып турар бис.

П. ДЕМНЕВ,
«Искра» колхозтун даргасы.

Дужут ажаап алышкынының уластык, агрегат бүрүзүңге улуз нормамын ажыр күүседир дөш демселге коммунистер, комсомолчулар болгаш мурун ажилчы механизаторлар шыгарар уңу турарлар. Массаның бүүрү-ла организастаары болур чижөөн партия келжигинери: комбайнер М. Бюрбю, агроном Г. Титов, бригадир В. Плотников бол-

Бистид Салышкыны

Бистид №1 Шивилиг бригаданы 60 чымын чакы тарылганы 12 ажил хүнүнде белик агротехниктиг денелге чорутканын түнеленде 1984 гектар тараа культуларының дужуду чагай болган.

Дужут ажаап алышкыны август 27-ден эгелеп чоруткан, колхозтун күрүнеге садар тарааны хуусаа белинде күүсеткен бис. Негизде хүдөөлгө-биле кады күрүне 2000 тонна тараа дужааттыган.

Бир гектардан соруга-биле кымыл-тасты 18 центнер, арбайны 29 центнери ажаап ап турар бис. Чамдык чедерден 27 центнер кымыл-тасты бир гектардан алган бис. 360 гектарың аңгылап ажаап алыр арга-биле чорутканын түнеленде, күрүнеге тараа садар планын эрте күүседип шыдаан бис.

Бистид бригаданы келжигинери колхозчу механизаторлар-биле кады бо чымын дужут ажаап алышкыны организастыг чорудуп турар. Клейтонда ажиллап турар Маалы Сагаан-оол, Сат Темір-ор, суншылка Маалы Куртуубай, зернобулдууда Тулш Тамчат-оол, чүдүрүкчүлөр Сат Катя, Сат Күске, савап колуначылары Игорь Баазан, Михаил Шершин болгаш оң-даа өскөлер кызымак чүткүдүт ажиллап турарлар. Ол ишкеш колхозчу механизаторлар М. Бюрбю, Д. Нойт, Б. Контарев оң ажил нормамын үргүлү-ле ыракта ажыр күүседип, тараа дээш демселге улуз салышымын кирип турарлар.

Бистид бригада кол ажилдарың электри күжү-биле, механизация күжү-биле чорудуп турар. Ол чорук ажилды темпирин дүргедеринге дыкка догум болуп турар. Бо талазы-биле электрик С. Кара-оол улуз чедиргениң ажиллап турар.

Дужут ажаап алышкыны чедиргениң доозарыңа металгалды болза бистид бригаданың келжигинери-биле колхозчу механизаторларың кады ажилдашкымы болур.

С. ЛАКПАР,
Ленин аттыг колхозтун Шивилиг бригаданың бригадир.

Эң харысалгалыг участок

Дужут ажаап алышкынының баштайгы хүнеринде эгелөө-ле күрүнеге тараа белеткелдерин ажилды үзүлгелешкен чок чорудар төлөдө өл-шых тарааларың доп-доозан кургакдыр чорук улуз ужуру-дузалыг.

Бистид колхозтун төп шаңында 3 суншылка ажиллап турар, аңгы-хүнде 60 тонна тараа кургакдыр турган 80—100 тонна ажыр кургакдыр турар бис.

Ажылды темпирин дүргедеринге шаңын долдуу-биле механизастаап чорук улуз ролдуг болган Мурунда чылдарда 2 суншылка 20 амык кижил ажиллап турган болза, ам 3 кижил ажиллап турар бис. Тарааны хүдөө-биле ажыр амы шоодайга чүткөп дажылаары бистид төп шаңда механизм-биле соауттуган.

Шаңга күш-ажылды белик организастыг чорук колхозтун болгаш районун күрүнеге тараа белеткелер планын кыса хуусаа күүседиринге аидиг болган.

Е. ХОМУДОВ,
«Кызыл тараачын» колхозта суншылка мастери.

Тарааны быжыг курлавырың тургузар дөш демсел улам күштелип турар.

Районун колхозтарында болгаш совхозта амык үеде хаймыгын турар дужут ажаап алышкыны-биле чедиргелештир чер ажилың өскө айтырылганы база кады чорутууну турар. Ховунуң ажил-ишчилери келер чылдың белик дужут дөш биче эвес хемчеглерин алган. Чайгы чер аиларыңаң планы ажыр күүсеттинген, агыстарың удуу ардары болгаш өскө-лаа агротехниктиг хемчеглерге кол кичөөңгөй салдыган.

Күрүнеге эйт, сүт, дүк болгаш өскө-даа мал продуктулары белеткелер талазы-биле областың мурун ажилчы чоннарың мурунда салдынып турар база бир кол соруга болза, ол хождоашкының чорутуу чоокку хүнерде уузкаар болур. Ол соруганы күүседип болурунун бүгү аргалары райнда бар.

Амык үеде база бир кол ажил болза, мал кыштагладышкыныга үлгерилг белеткелдер болур. Районун колхозтарында болгаш совхозта кыштаглар сөптөө, чымаллап, дөңгөчелер ажыл эгелдеп турар. Ол ишкеш малга хем белеткелерин ажилды ам-лаа үргүлүлештишкан.

Бий-Хемнин көзө ажил-агый ишчилери Октябрьның 41 чыл өөлүн байырагында болгаш СЭКП-нің эзелч чок XXI съездинде ажил-агый болгаш культура тургузушуңуңуң бүгү аилдарыңа улуз чедиргениң ужуражымы чигениңг чок.

Я. САВНИН,
СЭКП райкомунун секретары.

Тараа дээш демселчилер

Е. Горбенко — «Тилелге» колхозтун агроному.

А. Арбан — Бий-Хем райкүүскомуң даргасы.

Е. Комудов — «Кызыл тараачын» колхозтун төп шаңында тараа кургакдыр машинаың мастери.

С. Лакпар — Ленин аттыг колхозтун Шивилиг бригаданың бригадир.

И. Зайцев — Бий-Хем септелге-техника станицаның чолачымы.

СОВЕТ ТУРГУЗУГ

Көдээ Советтин ажылынын дугайында

Өвүр район Советинин чоокта чаа болуп өрткөн онгу сессиясы Солчуур көдээ Советтин ажылынын дугайында өң күөскөмүнү дарагы эш Сазыгыч отчөт илеткелди диннап чугаашкан.

Көдөө бугурулууга улам ийди көгүлөр болган МТС-терин аде органиастар дугайында партинын болган чакыткы төөгүдү шиттирлерин амыдырага боттандырыпчы ажилы чонарнын, колхозчуларнын кужун сырын органиастар талазы-биле көдээ Советтин күөскөмүн, өң депутаттары алаан ажилдарын чорутканын сессияга илеткелчи болган санал берген депутаттар демделген.

Советтин девискээрине «Коммунистиче орук» көдээ ажил-агый артели бо чылын ниятинин малынын баш санын өстүрөринин күрүнө планын сес айлар тургузуда 101 хуу күөстөгөн.

Мал ажылынын продуктулууну бедидер талазы-биле чамдык бедид көргүзүлгөрү база чедин адынын турар. Чижөө, өткөр-сүктүр уксаалы ивек бургузуден сес айлар тургузуда ортумаа-биле 980 кг сүт сарын чедип алган, колхоз чыда 1800 центнер сүт саар планын ам 85,9 күөстөгөн. Колхозчу хойжаар хой бургузуден ортумаа-биле 2,2 кг дукту кыргып алганар.

Устүлдө чедикшилеринин түн-нелиндө колхоз күрүнөгө эвт саар планын хуусаа бетинде 100 хуу, дүвүтүн—111 хуу, сүтүгүн—132 хуу күөстөгөн. Колхозчу саанчылар пландан ажыр 690 центнер

сүтү күрүнөгө киирер хүлээгени боттарында алганар. Көдөө Советте школанын, өкпел-генци болган култура-чырымыш-кыч албан черлеринин амына узур белетке ажилдары чедикшилерин дөвүзүлгөн база колхоз сурунууну чаагайжыдыгынын талазы-биле алаан ажилдар чоруттунган. Сууруда бо чылын ажылы чонарнын күдү-биле ийн сесеристерин кыларган, аларда 1070 ажык дөк янзы-бүрү мянтарын эки өстүргөн, 12 чаа кудустарын ажилдаа кииргенин сессияга демделеттинген.

Имдыг болза-да Советтин организа-массалыг ажилында узур четтестер барын сессия илереткен. Ияагыга узур өредигелинин болган кадык камгалаанын талазы-биле доктаамад коммиссарынын даргалары эштер Житованын, АЛ-жаанын четтес ажилы болган депутаттар Шартай, Кертик-өөз алардын чыл эгезинде бээр сөгүчүлүк-биле чыгыс-даа узур ууражымшкын кылаанын сессиянын киркичкилери чиди-биле шүгүмчүлөөн.

Советтин күөскөмүн малчынаар ортузунга таймыбыр-массалыг ажилды четтес чорутуп, ниятиян кылчын ажааладыан экижеринче кылчынгай салбайн турганымда Кечид-өөз, Солдат, Календуу шыкан чамдык каларчыларын конаанында маллар узур чидиритилг болган. Ниятия-биле колхозтун 590 ажык баш малы хорамчага таварышкан. Имдыг четтестерини моюн сонгаар катантавазын депутаттар

шынгын негеп турганар. Суурунун чуртталга бажынарын 60 хуузу кырылаттырмаан, кылаовкылар чок болуп турда-ла көдөө Советтин күөскөмү тузугууну шынарын экижертер талазы-биле тузугулар болган чурттакчылар ортузунга боттут ажык чорутушар турган. Ол шыкан Советтин дарга-ди эш Сазыг ажылы чонарнын негелде, бидиринишкенин оларынчы чок көрүп, шиттирлеги жемчеглерин албай келген. Хөй өкүсү уруглар кижизилди чорутур хамааттылар Союмын, кырган назымы Даржайык болган өкелерин-даа материалдыг дууламчы дилгөн бидиринишкенин чогутур үезинде шиттирлеткенин келген.

Көдөө Советтин сан-хөө планынын чангызы-даа күөстөгүмөз, Советтин секретары турган Чажык-өөз күрүненин 2900 ажык рубль түнүгү акша-хөргөнгөн самчыгадан турда-ла, ол дугайында чогутур демчег адынмаан.

Күөскөм ай болган квартал планынын өй-шаанда бадыйл албайн, күөскөмүн хурадарынын, Советтин сессияларынын үндүргөн шиттирлеринин күөскөдөшүн хма-навайн турарын сессияга санал берген депутаттар болган активчелер чөгүтү шүгүмчүлөөн.

Көдөө Советтин, өң күөскөмүнүн ажилында четтестерин узуткаар, организа-массалыг ажилды үдөзгөн-биле экижертер хемчеглерин айтыткан шиттирнин сессия хүлээп алган.

М. ШОЯДАН.

Социал-хандырылга килдизинин ажылынын дугайында

Ажылы чоннар депутаттарынын Чаа-Хөл район Советинин ачкелген сессиялыг райкүөскөмүн социал-хандырылга килдизинин ажылынын дугайында ол килдизини өрөткөчкө эш Хураган-өөздүн илеткелди чугаашкан.

Партиянын болган чакыткы совет кижилер дугайында сагыш салышыккынын база бир илерөөшкө социал-хандырылга хөрөөндө көстүр турарын депутаттар боттарынын саналарында олаан демделген. Сөөлгү бир чыл хөргө үезин шиттирде-ле районда 769 бөт болган хөй уругулардык иелер 497 муң үш чус ажык рубль түнүгү күрүнө дууламчымын алган, 172 ивалдигер 470 муң чыгымы рубль дууламчымын алган.

Маааа хоабштыр райкүөскөмүн, өң социал-хандырылга килдизинин бо талазы-биле ажилында узур четтестер барын сессия илереткен. Социал-хандырылганын

ажылынын чамдык хевирлери районда четтес боттанып турар. Күрүнө хайгааралыга киирер караа чок, кырган кижилери болган өкө-лаа хевирин ивалдигерин тодаргайлаар ажилдарын социал-хандырылга килдизини четтес чорутканын сессияга санал берген шүгүмчүлөп турган. Район Советинин, көдөө Советтеринин болган чамдык албан черлеринин узуртукчуларынын арамынга узуса оларын ак-сым барымдаалап, эки хыналда чок-са-ла шыкылга бөөр, иччанган сессия албас узуртук кижилерини сессияга киирер фактылар турганын сессия бургуу шаан көргөн.

Чамдык көдөө Советтер хамааттыларга күрүнө дууламчымын ак-шаларын бөзүрл дика саадын, харины ону бурдузуруп турарынын фактыларын илерөөн. Сессия районга социал-хандырылга хөрөөн узур экижеринче угдуган шиттирнин хүлээп алган.

Х. КУНГАА.

Номчукчуларнын бижип турары

Эрши районунуң Сарыг-Булуң-пикольанын өрөөнжиктери 23 кижи «Кымыл сьездие» колхозтун мал чедиктин белеткелдеги иделкейлиг кирешкен. Өрөөнжиктер 500 тонна ситенин өкөөк, 47 сараат кылдыр тургузарынга кирешкен. Олар ниятия-биле 2887 күш-хүнү ажылдаан. Кэжи бүрүзү 400—500 рубль алган. Д. БОНЗАЛАЙ.

Сүт-Хөл районунуң «Ишкын» колхозунуң тузугулар артылда магалинин чаа тузуун доозун ажыгалда кирешкен. Магалын салдыларынга болган садип алымычылга таарымчалыг кылдыр дериттинген. О. ОНДАР.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

СЭПН өбкөмүнүң доктору эш Дига-бүүр районунуң «Торгалиг» колхозунуң колхозчуларында «Бүтү делегей байдык» деп лекция номчаан. Колхозчуларын айттарыларында эш Дига таймыбырлыг харыяларын берген. С. ТАНОВ.

Току районунуң «Совет Тыва» колхозунуң бызаа ажаакчымы эш Себен Сотна тос чыл тургузунда артедьин бызааларын эки ажаап келген. Ол бодунуң хүлээгенин ан-сеткилд күөседди турар. Бо чылын өңи көргүзүлгөрүн чедип алган дөш колхоз баштаар чери малчынар аразында шыктыр кымыл тузугуагы эш Себенге тышыскал. Оң ажаап турар 108 бызааларын күп-дегилгези дыка өңи.

Чурукта: солгай талазында ветфельшер эш Ак Эзиркией бызааларын садимың байдалын шитчи көрүн турары. Оң талазында бызаа ажаакчымы эш Себен Сотна бызааны тузун алган турары.

Фото П. Гольцовтуу.

СААЛДАНЫ ЭКИЖИДЕР

«Большевик» колхозтун сүт-баран фермаларын ажаакчылары саар инек бургузуден бо чылын 1300 литр сүтү саап алыр дөш демсезин турар.

Инектерин ажаалаган экижидип турган, колхозтун саанчылары сентябрь 1-ге чедир ниятия-биле 125587 литр сүтү, азы инек бургузуден 568 литри сагганар. Ол болза, 1957 чылдын бо үезинде-инден 52,5 литр хөй сүтү инек бургузуден саап алганы өл. Саалданын сес айларынын дургузуда саар инектер-не Дөргүлдө сүт-баран ферма 695,9 литр, Дашыг-Тей ферма 662,5 литр, Узун-Кара-Суг ферма 654,7 литр сүтү саап алганар.

Фермалар аразынын социалист чарымынга Дөргүн ферма бирги черин элөөн колхозта партия аде организацыйанын болган колхоз баштаар черинин шыктыр кымыл тутун чаалан алган. Саанчылар аразынын чарымынга дуржугалыг саанчы Ондар Барырмаа (Дашыг-Тей ферма) инек бургузуден 900 литр сүтү сагган мурынчы болган. Ол бодунуң ажилында өңи көргүзүлгү чедип алары-биле кады анык саанчылар Ондар Айна, К. Чигир болган бол-да өкөлөгө саалданы арга-техникамын айтты, дуулажык

М. СЕВЕН.

турар. Ол шыкан М. Көпкедей, Халбын, Көрей, анык саанчылар Дөлбан, Сүртүмей олар саалдага дөш чедикшилерин чедип ап турулар. Моң-биле кады сүт саалдазында четтестер ам-да чабаткымайн турар. Шиви-Кудуруунуң сүт-бараан ферманын ажилы экижеринде, ол ферманын ажилдак-чыларынын найырамы багай. Оң харазы-биле чамдык саанчылар ажилында сонугура чок, саан турар инектерин өкө бир кижилерге чагып кааш, хуула аян чорун кылып чорутур тапарыгаалар хөй. Ол фермага бо чылын учетчиктер хөйү-биле согушкан. Моң ужуридан ферманын инек бургуз сес айлар тургузунда 400 ажык литр сүт берген.

Шиви-Кудуруу ферманын ажилында четтестерин узуткаар талазы-биле парторганынча биле колхоз баштаар чери хемчеглерин алгалаан болза-да, ол четтестер шиттирлерин-биле чабаткымайн. Мур-накчы саанчыларын дуржугаалаар кылаарыгар, чымды кааш турарларын ажилында дуза көргүзөр дугайында ажилдар четтес чоруттуруп турар.

М. СЕВЕН.

Социалистиг хүлээлгелерни быавыла күөседир

Ажылы чоннар депутаттарынын көдөө Совети көдөө ажил-агый култураларынын бедиде дүжүдүн база мал ажылынын бедиде продуктулууну чедип алыр дөш колхозтар бригадалар болган фермалар аразында социалист чарышты органиастар хүлээлгелиг.

Бодунуң ийди хүлээлгелерин Би-Хем районун Адын-Өкө көдөө Совети эки күөседир турар. Бо чылдын эгезинде ол көдөө Советтин девискээринде «Искра» болган «Тилдеге» колхозтарынын келжигунирнин ийити хурадары социалист чарыштын негелдерин чугаалажып бадыйан. Оң сонда көдөө Советтин сессиясы социалист чарышына ийити хүлээлгелерин бадыйан. Көдөө Советтин социалист хүлээлгелеринин дугайы чугаалажып сессияга активти, көдөө ажил-агыйнын түсөй эртемчилерин алуруштурган.

Мал болган чер ажилынын хөг-жүдөинин, суулар чаагайжыдыгынын, күрүнө мүрүнүга хүлээлгелерин күөсөдиринин талазы-биле тодаргай хүлээлгелерин көдөө Совет бодунга алган болган колхоз бугу-дүлгезине удурутуганы күнөтөдир

ген. Суулар чаагайжыдыгынын хөрөөн шынгын контролга тургускан болган бажынарын артын чарыш хөрөмчө, кырышлар кылаар, ногаанчыдыга чорудар ажилдар организацыйанын. Часы хөвү ажилдары кыска хуусаада, бедид агрохемистиг денелге чорутуунган. Мал чедирини негиз белеткөөри ам-да үргүчүлөп турар.

Көдөө Совет бодунуң социалист хүлээлгелеринин чарык чыда күөсөдөшинин түндөлдө чогутур үезинде үндүргөн. Ажы үдө тарза култураларын байлаа дүжүдүн чидирит чокка ажаап алыр дөш шиттирлеги девискөлдө удурун турар. «Искра» көдөө ажил-агый артели сентябрь 5-ке чедир тарза култураларынын 50,3 хуузу, «Тилдеге» колхоз 53,9 хуузу ажаап алган. Колхозтарын кайымы-даа ачылган ажаап алыр арганы эки ажилгаан.

Социалист чарышты организацыйанын узур-дуузын чедир үезин көрбөй турар көдөө Советтер районда бар. Оң чижээге Кара-Хаа көдөө Совети (даргагы эш Жамас) айттары чугула. Ол көдөө Совет чыл эгезинде бодунга эки-ле хүлээлгелер алган, а оң күөсөдө

зин органиастарын утупкаа. Иччанган ажы үдө ажил-агыйнын бүтү көргүзүлгөрүнүн талазы-биле «Партиянын XX съездин» көдөө ажил-агый артели чамыс түндөлдөргө болуп турар. Мынчага чедир мал чедиринин белеткелдеги өңигенин планы чугула 50 ажык хуу, а сийлөөтү—80 ажык хуу күөстөгөн. Суур чаагайжыдыгын чоруттунмаан. Тараа култураларынын ажаап алышынын денди хо-жудан турар. Күрүнөгө тарза са-дары ам-да шугузулга өгөлөөн. Советтин күөскөмү чамдык бирги чартыгында болупуну социалист хүлээлгелеринин күөсөдөшинин түндөлдө үндүренин белин сонугуран көрбөзөн.

Социалистиг хүлээлгелерин алган сонда, ону мавыла күөсөдирини бидиң хүндүлүг хүлээлгеси болур. Иччанган колхозтар, бригадалар, фермалар болган түс-түс колхозчулар аразында чарыштын түндөлдө доктаамад сонугуран көрү, социалистиг хүлээлгелерин күөсөдиринче массаны мобилизацыйа чугула.

И. ШИШИГИН.

Би-Хем райкүөскөмүн секретары.

Барын-Хемчик районунуң «Ленин орук» колхозунуң Шыра Булакта хөвү туралаанын ажил-ишчилеринде поварадан турар Хомушук Каратамы эки ажилдан, эртенги, дүштөн болган кекжөкө чедир чогутур үезинде эки шынарыг кылып турар. Чурукта: Хомушук Каратамы дүштөк чөм үезинде. Фото С. Феоктистовтуу.

М. ШОЯДАН.

Колхозтун баштаар черинин хуралына

Бай-Тайга районун Сталин атыг колхозунун баштаар черинин хуралында мал чедиринин белеткелдеги планы 100 хуу күөстөгөнгөи демделешкан, ситен, сийлөк белеткөөрин ам-да чорудуп турган, бүтүн чартык чылда мал чедиринин куралынын тургузарын шиттирлөөн. Тузуг бригадалы 90 тонна ситенин белеткөөр турган 118 тонна белеткөөр. Мал чедирини белеткөөр бригаданын келжигунир пландан ажыр онаалданы күөсөдир дөш күженишиканын ажилдан турар.

Х. ХУРЕШ-ӨӨЛ.

ТЫВА ДЫЛДЫН ӨӨРЕДИЛГЕ НОМНАРЫНЫН ДУГАЙЫНДА

Тыва дыл болза, тыва школаларын өөредилге программасында кескү черин элөп турар. Грамматиканы 5—7 класстарга эи-не долузу-биле өөренип эртер. Өрөөнчелер тыва дылдын дүрүмүн, оң грамматикамын болган словарь составынын байлакшы чүдүлгөрүн шиттирди адышкан, литературугу дылды медресиди-биле ажаакчыларынын чаңчаларын адыр учурут.

Дыл башкылар ажил областын школаларында сөөлгү чыдарда алаан шынарык келген. Тыва дылды дуржугалыг башкылары ажаап авес. Школаларга тыва дылды башкылар херекке тыва дылдын өөредилге номнары чугула ролю айваар.

Сөөлгү чыдарда школаларга башкылаакшынын денелни бедик-кей-биле, тыва дылды шыктылар ажилдын шыкынааны-биле чергелештир тыва дылдын өөредилге номнары чогаттылган. Беш-чед класстарга тыва дылдын өөредилге номнарынын бирги кезаан (фонетиканы болган морфологияны) М. Д. Биче-өөл, Ф. Г. Исхатов, а ийити кезаан (синтаксисти) М. Д. Биче-өөл, А. А. Налымба, Л. Б. Чадамба олар белеткен тургусканар. Бо ийн ноу тус-тузунда үндө-лөр катан үндүлгөн. Олар ажы үдө башкыларын болган өрөөнчилеринин хүн бүрү ажилында туруп турар.

Тыва дылдын бо өөредилге номна-ры башкыларын дууламчымы бол-бушаан, өрөөнчилерге тыва дыл-дын грамматикамын дугайында алаан долу болган бижыг билгелер-ни берип турар.

Тыва дыл болза, тыва школаларын өөредилге программасында кескү черин элөп турар. Грамматиканы 5—7 класстарга эи-не долузу-биле өөренип эртер. Өрөөнчелер тыва дылдын дүрүмүн, оң грамматикамын болган словарь составынын байлакшы чүдүлгөрүн шиттирди адышкан, литературугу дылды медресиди-биле ажаакчыларынын чаңчаларын адыр учурут.

Дыл башкылар ажил областын школаларында сөөлгү чыдарда алаан шынарык келген. Тыва дылды дуржугалыг башкылары ажаап авес. Школаларга тыва дылды башкылар херекке тыва дылдын өөредилге номнары чугула ролю айваар.

Сөөлгү чыдарда школаларга башкылаакшынын денелни бедик-кей-биле, тыва дылды шыктылар ажилдын шыкынааны-биле чергелештир тыва дылдын өөредилге номнары чогаттылган. Беш-чед класстарга тыва дылдын өөредилге номнарынын бирги кезаан (фонетиканы болган морфологияны) М. Д. Биче-өөл, Ф. Г. Исхатов, а ийити кезаан (синтаксисти) М. Д. Биче-өөл, А. А. Налымба, Л. Б. Чадамба олар белеткен тургусканар. Бо ийн ноу тус-тузунда үндө-лөр катан үндүлгөн. Олар ажы үдө башкыларын болган өрөөнчилеринин хүн бүрү ажилында туруп турар.

